

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maja Ružič

**Umazan govor:
otroci, informiranost o spolnosti in televizija**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maja Ružič

Mentorica: izr. prof. dr. Karmen Erjavec

**Umazan govor:
otroci, informiranost o spolnosti in televizija**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

ZAHVALA

Rada bi se zahvalila moji mentorici, izr. prof. dr. Karmen Erjavec, da me je sprejela pod svoje okrilje, me vzpodbujala, ko je bilo potrebno, in mi dala čas, ko sem ga potrebovala. Hvala, ker mi na vaš odgovor nikoli ni bilo treba čakati in je vaš odnos z mano bil vedno korekten in pozitiven!

UMAZAN GOVOR: OTROCI, INFORMIRANOST O SPOLNOSTI IN TELEVIZIJA

Televizija je v družbi prevladujoče predstavljena kot glavni dejavnik, ki otrokom omogoča dostop do spolnih vsebin. S tem naj bi prikazovala in na nek način promovirala neprimerno vedenje. Ta študija proučuje, kako otroci sami dojemajo spolnost, prikazano na televiziji. Zanimalo me je, kaj počnejo z znanjem, ki ga pridobijo z gledanjem televizije in kako se odzovejo na reprezentacije spolnosti na televiziji. V ta namen sem uporabila etnografsko študijo in sicer poglobljene intervjuje ter opazovanje brez udeležbe. Raziskavo sem opravila na 20 otrocih predmestne osnovne šole, starih od 6 do 7 in od 10 do 11 let. Ugotovila sem, da gledanje spolnih vsebin in poročanje o njih na nek način služi kot pokazatelj zrelosti. Mlajši otroci tako niso želeli biti zaznani kot del te odraslosti in se z njo niso želeli identificirati, medtem ko so starejši želeli pripadati starejšim skupinam od njih samih. Otroci so tako same sebe predstavili kot zrele in imune na domnevne vplive televizije, ki so zadevali mlajše od njih. Pokazale so se tudi razlike med spoloma, saj so bila starejša dekleta bolj informirana o spolnih vsebinah na televiziji. Fantje so bili pri spolnih temah bolj sramežljivi in se o njih niso tako radi pogovarjali kot dekleta. Pokazal pa se je tudi pomen cenzure staršev in samocenzure otrok, ki o spolnih temah niso želeli podrobno govoriti, ker so to cenzuro upoštevali. Starši so imeli največ vpliva na mlajše otroke, saj so lahko odločali kaj bodo ti gledali. Iz pogovora z otroki je bilo opaziti naraščanje trenda presnemavanja risank in serij primernih za najmlajše, da bi se jim s tem onemogočil dostop do ostalih televizijskih vsebin.

KLJUČNE BESEDE: otroci, televizija, spolna informiranost, identiteta

TALKING DIRTY: CHILDREN, SEXUAL KNOWLEDGE AND TELEVISION

Television is often represented as the main factor, which makes sexual knowledge available to children. It presents and somehow promotes inappropriate attitudes and behaviour. This case study tries to enlighten how children comprehend sexuality which they encounter on television. Therefore I used ethnographic analyses which were carried out on a suburban primary school, where I interviewed 20 children, aged from 6 to 7 and 10 to 11. I found out that the watching of sexual scenes and talking about them serves as an indicator of maturity. Young children did not want to be a part of the mature world, while the older children tried to declare themselves as part of the older group. Children thought of themselves as immune from any possible effects of television. There were also some gender differences. Older girls had greater knowledge of sexual contexts on television. Boys were quite modest talking about sexual themes and did not like to discuss about them as girls did. The role of censorship performed by parents and children themselves also became visible, as the children did not want to talk about sexualities in detail and paid regard to censorship. Parents had the most effect on younger children, as they decided what the youngsters could watch. Children also showed me, that the trend of recording cartoons and series suitable for children is increasing and that it is a way to prevent them watching other television contents.

KEY WORDS: children, television, sexual knowledge, identity

KAZALO

1	UVOD	5
2	OTROŠTVO IN ODRASLOST	7
2.1	OTROCI IN TELEVIZIJA	10
2.2	SPOLNA INFORMIRANOST KOT GLAVNI MEJNIK MED OTROŠTVOM IN ODRASLOSTJO	11
3	METODA IN VZOREC	13
4	REZULTATI	15
4.1	SPOLNI PRIZORI KOT LOČEVALNI ELEMENTI ODRASLIH IN OTROŠKIH VSEBIN GLEDE NA STAROST	15
4.2	SPOLNI PRIZORI KOT LOČEVALNI ELEMENT MED SPOLOMA	17
4.3	GLEDANJE SPOLNOSTI KOT POKAZATELJ ZRELOSTI	20
4.4	SAMOCENZURIRANJE OTROK	21
5	DISKUSIJA IN SKLEP	23
6	LITERATURA	26

1 UVOD

Otroštvo in odraslost sta obdobji življenja, ki ju zavestno in podzavestno med seboj ločujemo. Otrok naj bi bil oseba, ki ji manjkajo določena znanja, da bi bila odrasla oseba. Ta znanja so kulturno pogojena s starostjo, saj otroci z odraščanjem pridobivajo vse več tako imenovanih odraslih znanj (Meyrowitz 1986, 246–251). K njim uvrščamo politična znanja, znanja o upravljanju z denarjem, znanja o določenih življenjskih procesih, kot so na primer smrt, rojstvo, zdravstvene težave, nasilje, znanje o spolnosti in tako naprej (Meyrowitz 1986, 246–251). Informiranost o spolnosti je eden izmed najpomembnejših mejnikov med otroštvom in odraslostjo (Kelley in drugi 1999, 221).

Spolnemu znanju naj bi po prevladujočem mnenju staršev avtomatično sledilo tudi spolno vedenje, za katerega pa so otroci fizično in psihično nezreli. Tako se nekateri nagibajo k neozaveščanju otrok na tem področju in preprečevanju morebitnih soočenj s temami, ki bi vzbujale njihovo zanimanje za ta znanja, saj bi se s tem lahko povečala njihova želja po preizkušanju teh znanj (Buckingham 2006). Po drugi strani pa so ta znanja lahko preventivna in preprečujejo morebitne slabe izkušnje na tem področju in služijo kot varovanje otrok pred posledicami neznanja (Buckingham 2006).

Postavljanje meje med otroštvom in odraslostjo zaščiti otroke pred svetom odraslih, ki s seboj prinaša različne odgovornosti in nevarnosti (Kelley in drugi 1999, 222). Spolno znanje bi tako naj otroke ogrozilo in jih hkrati naredilo potencialno nevarne. Kot ugotavljajo Kelley in njegovi sodelavci (1999, 222), se v zadnjih desetletjih pojavlja vse več moralnih panik, kjer so glavni akterji otroci in spolnost. Obravnavajo se problemi od spolnih zlorabah otrok in pedofilije do naraščajočih najstniških nosečnosti. Pojavljajo se debate o dostopnosti takšnih za otroke neprimernih spolnih vsebin in širjenju znanja o npr. spolnih boleznih, kontracepciji, drugače usmerjenih spolnih nagnjenjih in drugih podobnih temah. Med otroki in odgovornimi osebami prihaja do zmede, katere informacije so lahko zanje legalno dostopne. Kot opažajo Kelly in njegovi sodelavci (1999, 223), se večina krivde za to zmedo in vstop otrok v spolno sfero odraslosti pripisuje televiziji. Pojem otroštva je bil mogoč le z inovacijo tiska, ki so ga danes elektronski mediji potisnili v ozadje. Razvoj elektronskih medijev naj bi bil glavni razlog za izginotje otroštva kot ga poznamo danes (Postman v Kelley in drugi 1999, 223). Postman (v Kelly in drugi 1999, 223) označuje televizijo kot »popolnoma razkrivajoč medij«, ki omogoča otrokom dostop do odraslih vsebin, med njimi tudi spolnih, in briše čustvo sramu, ki je z njimi povezano. Tudi Meyrowitz (1986, 238)

poudarja odprtost televizije, ki omogoča skoraj neomejen dostop do ritualov in izkustev, ki so prej bila namenjena zgolj odraslim. Z opozarjanjem na združevanje takšnih vsebin napoveduje zmanjšanje moči in avtoritete odraslih nad otroki.

Ključno vprašanje ni, kaj bi naj otroci gledali in kaj ne, ampak kaj s tem pridobljenim znanjem počnejo. Torej, kako se otroci odzovejo na različne reprezentacije spolnosti na televiziji. Kaj je po njihovem mnenju primerno, da oni sami in otroci nasploh vedo in gledajo. Kako njihove obravnave teh tem izoblikujejo njihovo razumevanje pojma otrok in odraslih. Da bi to odkrila, bom opazovala skupine otrok starih od 6 do 7 in od 10 do 11 let. S tem bom raziskala, kako se med seboj pogovarjajo, torej koliko in kako uporabljajo znanja o spolnosti, ki jih pridobijo preko televizije. Z otroki bom opravila tudi poglobljene intervjuje, da bi neposredno izvedela, kako otroci doživljajo vsebine o spolnosti na televiziji. Zavedam se, da morda otroci meni kot odrasli in tuji osebi ne bodo zaupali vseh misli, ki jih bodo imeli o določeni temi.

Prvo poglavje predstavlja teoretične osnove, drugo predstavlja raziskovalne metode uporabljene v raziskavi tj. poglobljeni intervjuji in opazovanje brez udeležbe, osrednji del pa predstavlja analizo rezultatov etnografske študije. V povezavi z dobljenimi rezultati bom na koncu članka problematizira tudi cenzuro, predvsem pa, kako jo otroci sami dojemajo.

2 OTROŠTVO IN ODRASLOST

Po Buckinghamu (1999) mediji po eni strani pripomorejo k brisanju meja med otroštvom in odraslostjo, po drugi strani pa deluje, kot da te meje krepijo. Zadnja desetletja je vedno težje definirati pojma odraslost in otroštvo. Otrok se pojavi komaj v razločevalnem procesu, torej kot nekdo, ki ni odrasel. Velikokrat se ga definira s pomočjo njegovega nasprotja. Meje med tema nasprotjema je vedno znova treba vzpostavljati in določati, kar postaja vedno težje. Otroško občinstvo je s tem težko določljivo, čeprav je njegovo poznavanje postalo ključnega pomena, sploh ker se ga težko doseže (Buckingham in drugi 1999).

Meyrowitz (1986, 259) piše, da so pred 16. stoletjem bili otroci obravnavani kot majhni odrasli, po 16. stoletju pa so se naenkrat prelevili v bitja potrebna pomoči in zaščite. S šolskim sistemom se je to razmišljanje okrepilo. Fantki so status otroka dobili prej kot deklice, saj so se lahko izobraževali prej. Prav tako so otroci v nižjih slojih še

vedno bili obravnavani kot majhni odrasli. V prvi polovici 20. stoletja se je otroštvo smatralo kot obdobje nedolžnosti, izolacije in zaščite pred kruto realnostjo sveta. Otroke so oblačili drugače kot odrasle, oboji pa so uporabljali tudi drugačen jezik. Določene besede in teme niso bile namenjene otrokovim ušesom. Obstajal je natančno strukturiran starostni sistem, ki se je zrcalil tudi v šolskem sistemu, kjer se je natančno vedelo kaj bo otrok vedel pri določeni starosti. V zadnjih 30. letih sta se pojem in vloga otroštva občutno spremenila. Otroci so danes videti dosti bolj odrasli, njihov govor je podoben jeziku odraslih, oblačijo se kot odrasli in se tako tudi obnašajo. Dogaja pa se tudi obratno, saj odrasli v zadnjih 20. letih obdržijo otroški način govora, oblačenja in delno tudi vedenja. Ne gre trditi, da se vsi odrasli in otroci obnašajo enako, vendar je prišlo do več podobnosti med tema dvema obdobjema. Meyrowitz dalje ugotavlja (1986, 227), da je glavni pokazatelj razlike v statusu neke kulture v načinu pojavnosti in oblačenja. Podrejen status otrok se je včasih kazal v njihovem oblačenju, pri čemer ni bilo pomembno kaj so imeli oblečeno, dokler je bilo drugačno od oblek odraslih.

Buckingham (2006, 6) definira otroštvo kot družbeni in zgodovinski konstrukt, ki ga oblikujeta kultura in reprezentacije, predvsem pa elektronski mediji. To tezo sprejemajo tudi nekateri psihologi. Otrok ni naravna ali univerzalna kategorija, ki ga določa biologija. Niti nima nekega fiksne pomena, nasprotno, otroštvo je kulturno, zgodovinsko in družbeno variabilno. Na otroke se je v različnih zgodovinskih, družbenih in kulturnih obdobjih gledalo različno. Prav tako so otroci sami nase gledali različno. Pomen otroštva je nenehen predmet konstantnega boja in pogajanj, tako v javnem diskurzu medijev, akademskih teorij in družbenih zakonov kot v medsebojnih odnosih, med prijatelji in v družini (Buckingham 2006).

To prepletanje definicij seveda ne pomeni, da družba nima skupine oseb, ki ji pravimo »otroci«. Ti imajo specifične lastnosti, ki jih v to skupino uvrščajo, le te pa so se razvile z družbenimi procesi skozi zgodovino. Te lastnosti jih jasno ločujejo od ostalih ljudi. Lahko so to različne omejitve, ki so tudi uzakonjene. Pomemben biološki faktor je tudi starost (Buckingham 2006, 6). Vse te lastnosti in tipi vedenj so določeni in se jih vzpodbuja, če so pravilni. Torej spodbujamo vedenje in lastnosti, ki človeka uvrščajo v »pravo skupino«, na primer otroško. Po eni strani starši in okolje otroke vzpodbujajo k odraslosti, po drugi strani pa jim kratijo pravice, ki naj bi s tem prišle (Buckingham 2006, 7). Otroštvo se torej definira tudi z definiranjem še enega drugega pomembnega pojma – odraslosti. Ločevanje teh dveh pojmov pa je seveda lažje na papirju kot v dejanskem življenju .

Konstitucija otroštva pa lahko služi tudi kot varnostni sistem. Buckingham (2006) in Simpson (2004) menita, da odrasli pri sebi vidijo lastnosti, ki jim niso všeč, zato jih želijo izkoreniniti že v otroštvu. Koncept otroštva naj bi tako služil v glavnem v prid odraslih, da obvladujejo svojo prihodnost. Otroci so tako po eni strani videni kot ogroženi, po drugi pa kot grožnja za vse ostale. Ogroženi, če se gledajo zlorabe otrok in njihovih pravic, kot grožnja pa, ker so otroci vedno bolj nasilni, antisocialni in kriminalni. Otroci so predstavljeni iz različnih vidikov. Lahko so nedolžni in ranljivi, nagnjeni h kršitvam in potrebni kontrole ali naravno izobraženi s prostim duhom. V teh okvirjih se raziskuje tudi odnos med njimi in televizijo, ki lahko določene situacije, dejanja in čustva vzpodbuja.

Danes sprehod po ulicah kaže na neke vrste homogenizacijo otroštva in odraslosti kot pravi Meyrowitz (1986, 227–231) in navaja kar nekaj primerov. Otroci in odrasli nosijo podobna oblačila, se podobno vedejo, uporabljajo iste besede in način izgovorjave. Določeni lingvistični dokazi o odraslosti in njeni nadrejenosti izginjajo. Na primer, ko otroci kličejo svoje starše po imenu. Vedno manj je tem, za katere bi se družba na splošno strinjala, da so za otroka strogo prepovedane in neprimerne. V vsakem primeru pa otroci zvejo za take teme preden so vključeni v uradno izobraževanje o njih. Podobne spremembe se dogajajo tudi pri odraslih, kjer odločitve o karieri, izobrazbi in razvoju niso več toliko vezane na otroke, ampak bolj na odraslega posameznika. Odgovornost za otroke se manjša, odrasli niso več pripravljene žrtvovati toliko stvari za to, da lahko imajo otroka. Čeprav še vedno obstajajo odrasli, ki sprejemajo tradicionalen način življenja in dojemanje otroštva ali odraslosti, se homogenizacija pojavlja v zabavni industriji kot tudi v pravnem sistemu. Vedno več sodišč postavlja pravice otrok nad pravice staršev, pri tem pa si ne morejo razložiti zakaj vedno več otrok zagreši odrasla kriminalna dejanja, zato vedno več držav v sodnih procesih mladostnike obravnava kot odrasle.

Soditi, ali so te spremembe dobre ali slabe, je težko. Pobeg otrok iz faze otroštva se lahko obravnava kot osvoboditev ali pa kot napaka. Jasno je le, da ta dva pojma nista več enaka kot sta bila prej (Meyrowitz 1986; Buckingham 2006; Simpson 2004).

2.1 OTROCI IN TELEVIZIJA

Majhni otroci, ki še niso znali brati, so bili pred dobo televizije omejeni na malo virov informacij, kot so slike, ilustracije, pogled skozi okno in pripovedi odraslih v njihovem domu. Danes se otroci preko televizije lahko prosto premikajo po svetu, še preden jim je dovoljeno prečkati cesto. Po Meyrowitzu (1986, 238) in Simpsonu (2004, 127) veliko analiz kot dejavnik vpliva televizije na otroke navaja kontrolo staršev, torej do kolikšne mere nadzorujejo gledanje televizije svojih otrok, in producete, ki ne nudijo dovolj kvalitetnih otroških programov.

Televizija otroku sicer ne poda znanja o določeni zadevi, ampak jim omogoča, da so v tej zadevi prisotni. Čeprav otrok ne razume nekega umora, ga je še vedno videl in je torej na nek način bil prisoten. Televizija umika prepreke, ki so včasih uvrščale ljudi različne starosti in z različnimi bralnimi sposobnostmi v različne družbene skupine. Meyrowitz (1986, 242) globalno rabo televizije enači s širšo družbeno odločitvijo, da so otroci lahko prisotni v vojni, na pogrebih, zmenkih, kriminalnih dejanjih, sodiščih in drugih prostorih ali situacijah, kjer naj načeloma otrok ne bi bilo. Otroci sicer veliko stvari, ki jih vidijo na televiziji, ne razumejo, ampak so vseeno vpleteni v neke teme, za katere so se odrasli desetletja trudili, da bi otrokom ostale skrite. Televizija tako omogoča otroku, da se o neki temi pozanima, čeprav je ne razume in za katero drugače ne bi niti vedel. Kot še dodaja Meyrowitz (1986, 243), ni otroške in odrasle televizije, je zgolj televizija. Z branjem je lahko družina skupaj v isti sobi, a hkrati v različnih informacijskih svetovih. V gospodinjstvu z eno televizijo je družina v enem informacijskem svetu, tudi če ima družina več televizij in je vsak član v svoji sobi, so še vedno lahko v istem informacijskem svetu (Meyrowitz 1986, 246).

Otroci na televiziji lahko vidijo slabosti staršev, vidijo različna obnašanja glede na to ali so v družbi otrok ali pa so med seboj. Prisotni so v pogovorih o njih samih, kjer starši na primer izražajo določene skrbi. S tem je tradicionalna vloga starša prizadeta, kot pravi Meyrowitz (1986, 250). Otroci tako spoznajo, da starši igrajo vloge in da se mogoče tudi njihovi starši obnašajo drugače, ko njih ni zraven.

Po drugi strani je pogled v preteklost, kjer televizija še ni imela takšne vloge in bi naj otroci bili bolj nedolžni v smislu informiranosti, v pogledu mnogih zgodovinarjev naiven (Simpson 2004, 128). Prav tako pa dopušča tehnološki determinizem. Povezava med tiskanimi in elektronskimi mediji obstaja, ampak je bolj kompleksna kot jo vidita Postman (v Kelley in drugi 1999) in Meyrowitz (1986). Kljub temu pa je televizija še

vedno faktor, ki je zelo močno vplival na koncepte otroštva in oblikovanje življenja otrok (Kelley in drugi 1999; Gunter in MacAleer 1997). Problem, ki se tukaj pojavlja je, da otroci in odrasli gledajo iste vsebine (Meyrowitz 1986, 239). Vsebine, ki pa bi bile namenjene eni ali drugi skupini, se med seboj sploh ne razlikujejo tako zelo. Veliko oddaj in programov namenjenih otrokom obravnava takšne teme zaradi izobraževalnega vidika (Schneider in Silverman 1989; Lamish 2007; Simpson 2004). Buckingham in drugi (1999) opazajo, da obstajajo razlike med otroškim in odraslim televizijskim programom že zaradi tega, ker so otroci naslovljeni kot drugačno občinstvo kot odrasli. Z večjo izbiro programov in novih tehnologij, lahko otroci gledajo drugačne oddaje kot na primer njihovi starši. Še več, odrasli so izključeni iz uporabe teh oddaj ali iger, ker jih na primer ne razumejo. Globalni mediji tako po drugi strani ustvarjajo razpoko med generacijami in med spoloma (Milovanovič 2005, 138). Buckingham in drugi (1999) prav tako upoštevajo zapostavljanje kontinuitete otroškega spremljanja medijev, ki nakazuje, da otroci raje gledajo vsebine za odrasle, kot pa tiste, ki so bile zanje ustvarjene. Vsebine in način gledanja otrok so podobna kot so jih imeli njihovi starši včasih.

2.2 SPOLNA INFORMIRANOST KOT GLAVNI MEJNIK MED OTROŠTVOM IN ODRASLOSTJO

Po Meyrowitzu (1986, 235) razlike v družbi in statusu nastajajo z uvrščanjem ljudi v različne informacijske svetove. Prehod iz ene skupine v drugo vključuje učenje tako imenovanih skrivnosti te druge skupine in obiskovanje prostorov kjer se te informacije lahko dobi. Vsak korak v socializacijskem procesu odraščanja s seboj prinese nova znanja, hkrati pa ohranja nekatere stare omejitve. Če je družba sposobna ločiti znanje različnih starostnih skupin na več manjših enot, lahko pred prehodom v odraslost ohranja več stopenj otroštva (Meyrowitzu 1986, 235). Simpson (2004, 126) ugotavlja, da so spolni prizori na televiziji ena izmed tem, o kateri se v televizijski industriji največ prerekajo. Nasprotno pa je bila spolnost v stari Grčiji del vsakdana že zgodaj v mladostnikovem življenju (Simpson 2004, 130).

Meyrowitz (1986, 238) poudarja, da so bili tiskani mediji in knjige zaščiteni pred vdorom nezrelih bralcev, saj so napisani v kodu, ki ga otroci še ne razumejo ali pa ga razumejo zelo slabo. Tisk je tako ustvaril prostor, kjer so se odrasli lahko sporazumevali, ne da bi jih otroci slišali. Ker je branje zelo kompleksen proces, ki se ga

otroci učijo v fazah, je bila literatura primerna za določeno starost oz. status napisana v slogu, ki je bil ciljnemu občinstvu razumljiv. S tem so odrasli s spreminjanjem kompleksnosti pisanja kontrolirali širjenje informacij med otroki in mladostniki. S tiskom je bila družba ločena v podskupine z različnimi znanji, ki so temeljila na razvitosti sposobnosti branja (Meyrowitzu 1986, 238).

V svetu televizije tako ni ekvivalentnega elementa otroški knjigi. Televizija prav tako nima koda, ki bi otrokom onemogočil gledanje ali pa razdelil občinstvo v različne skupine. Programi, ki so namenjeni odraslim in otrokom, se ne razlikujejo tako zelo, da bi izključili gledanje neciljnega občinstva (Meyrowitz 1986, 239). Danes so sicer otroški programi na drugačni jezikovni ravni, kot so programi za odrasle, zato odrasle gledanje takih programov lahko dolgočasi in jih ne gledajo. Vendar pa odrasli programi niso na dovolj visokem jezikovnem nivoju, da jih otroci ne bi razumeli oz. da bi se dolgočasili, saj producenti vedno bolj težijo k poenostavljenemu jezikovnemu slogu, da ga razume čim širše občinstvo (Meyrowitz 1986, 239–241).

Tisk je omogočil staršem, da so se lahko med seboj sporazumevali, ne da bi otrok to razumel ali zvedel. S tiskom so starši namreč lahko brali o vsebinah, ki niso primerne za otroke, ne da bi otroci to vedeli. Televizija pa staršem sicer prav tako pokaže, katere vsebine niso primerne za otroke, vendar to vidijo tudi otroci, zato si to vsebino še toliko bolj želijo videti (Meyrowitz 1986; Rosenberg in Windahl 1989). Pri vseh tehnoloških možnostih, ki so danes na voljo, pa to ni težko doseči, zato je kontrola nad takšnimi temami težka (Sipmson 2004, 127). V to kategorijo spadajo zlasti spolne informacije, čeprav imajo točno določen čas, kdaj se lahko predvajajo. Če se slučajno kakšen prizor pojavi v dnevnem času in ga lahko vidi otrok, je cenzuriran, kar otroku ponovno pove, da je to nekaj, kar ne sme videti. Zanimanje za to temo s tem narase in otrok si bo to ogledal nekje drugje, morda je že dovolj, da bo o tem začel spraševati starše.

3 METODA IN VZOREC

Do informacij, ki so mi razkrile razmišljanje otrok o spolnosti posredovani prek televizije in uporabi teh informacij, sem poizkusila priti s pomočjo opazovanja brez udeležbe ter z izvajanjem poglobljenih intervjujev. Uporabila sem metode etnografskih študij, ki so v primerjavi z drugimi veliko bolj poglobljene in intimne, saj se po mnenju Greigove in Taylorjeve (1999, 25–31) udeležencem raziskave približajo zelo osebno. Raziskovalci z njimi preživijo čas v njihovem vsakdanjem okolju, to je doma, v šoli ali kjerkoli drugje. Opazujejo ne le posameznika, ampak tudi njegovo okolje. To so razlogi, zakaj etnografske študije dajejo veliko bolj realne in dodelane rezultate.

Opazovanje in intervjuje sem opravila na primestni osnovni šoli v Mariboru. Poglobljene intervjuje sem izvajala izven pouka v prostem času. Dobljene rezultate pa sem poizkusila preveriti in podkrepiti z opazovanjem brez udeležbe. Vzorec je bil sestavljen iz 20. otrok. 10 je starih od 6 do 7 let, 10 pa od 10 do 11. Za ti dve starostni skupini sem se odločila, ker sem želela imeti primerjavo med spolno informiranostjo v dveh starostnih obdobjih osnovne šole. Otroci od 10 do 11 leta prehajajo iz spolnega sistema otrok v spolni sistem odraslih oseb, kjer postajajo spolno in kulturno zreli (Thorne in Luria 2004, 127). Pomembno je bilo, da sta starostni skupini dovolj različni, saj so različni tudi televizijski programi, ki so zanje ustvarjeni (Kelley in drugi 1999). Opazovala sem, kako se otroci med seboj pogovarjajo in kako uporabljajo znanja, za katera sem domnevala, da jih pridobivajo na televiziji. O tem se jih nato povprašala tudi med intervjuji. Opazovanje brez udeležbe mi je bilo v veliko pomoč, saj sem videla kako se otroci pogovarjajo med seboj. Med opravljanjem intervjuja se je namreč izkazalo, da so otroci med pogovorom do mene imeli distančen odnos. Tako mi niso zaupali določenih stvari, o katerih se sicer pogovarjajo med seboj.

Prvi dan sem opazovala in intervjuvala mlajšo skupino otrok. Sedela sem na hodniku in jih poskušala čim manj očitno opazovati, da so bili sproščeni. V opazovanje sem vključila več otrok, tudi tiste, ki jih kasneje nisem intervjuvala, ker sem želela opazovati vse možne interakcije in bi si s tem po nepotrebem omejila rezultate. Nato sem z dvema skupinama po pet otrok izvedla poglobljene intervjuje. Intervjuje sem izvajala brez nadzora učiteljice. V analizo mlajših otrok sem zajela tri fante in sedem deklet. V naslednjih dneh sem intervjuvala še starejše skupine, kjer sem se pogovarjala s petimi fanti in petimi puncami.

Intervjuje sem začela z dvema dejavnostma, ki sem ju prevzela po Kelleyu in njegovimi sodelavci (1999). Prva naloga je bila sestaviti idealen urnik iz najrazličnejših oddaj, ki sem jih dala na voljo. Nekatere oddaje so bile namenjene odraslim in so bile na sporedu bolj zvečer, druge so bile družinske, ene pa namenjene otrokom. S to nalogo sem želela ugotoviti, kako otroci razumejo konstrukcijo otroštva in odraslosti v televizijskih sporedih ter koliko se otroci s temi definicijami časa in prostora strinjajo. Druga naloga je bila uvrstiti dane oddaje v skupino oddaj za odrasle ali za otroke. Otroci so pri tej nalogi dodali tudi svoje kategorije, kot so oddaje za najstnike, za vse, za dojenčke, za babice in druge. Nadaljevala sem s serijo vprašanj o tem, kaj imajo otroci pri televiziji radi in kaj ne. Nato sem se v sklopu otrokom priljubljenih žanrov, kot so risanke, komično-situacijske serije idr. z njimi pogovarjala o spolnosti. Povprašala sem jih kaj menijo o takšnih prizorih, če jih veliko gledajo in spremljala kako take prizore razumejo. Beležila sem tudi njihovo obnašanje, ko smo se pogovarjali o spolnosti.

Nato sem se z otroki pogovarjala o razlikah med otroškimi in odraslimi programi, kot jih oni vidijo. Zanimalo me je zakaj so po njihovem mnenju nekatere oddaje namenjene odraslim, kaj je drugače v otroških oddajah in ali so te razlike razlog, da česa ne gledajo. Ko so otroci govorili o svojih navadah gledanja televizije, sem jih vedno vprašala zakaj so te take in kaj o tem menijo starši, da bi izvedela kako so televizijske vsebine cenzurirajo starši ali otroci sami. Otroke sem vedno prosila za argumentacijo svojih trditev, ki so mi še bolj razjasnile njihov način razmišljanja. Pri vseh dejanjih so otroci lahko izražali svoje mnenje in debatirali o določitvah, ki so jih lahko tudi spreminjali. Namen teh nalog je bil tudi vzpodbuditi diskusijo in izražanje mnenj.

4 REZULTATI

Rezultati so predstavljeni v štirih poglavjih. V prvem bom navedla ločevalne elemente med otroškimi in odraslimi vsebinami, kot so jih navedli otroci. Nato bom prešla na razlike dojemanja spolnosti v medijskih vsebinah glede na spol otrok. Sledila bo analiza gledanja spolnosti v medijskih vsebinah kot o pokazatelju zrelosti, torej ali otroci gledanje spolnih vsebin povezujejo z zrelostjo. Zadnje poglavje rezultatov bo obravnavalo cenzuro, ki se izvaja nad otroki, kako jo ti razumejo in jo tudi sami izvajajo. Ta del je zlasti pomemben, ker prikazuje kako odrasli poskušajo ohraniti elemente spolnosti in nasilja kot mejnike med odraslostjo in otroštvom v televizijskih vsebinah ter kako otroci to dojemajo. Pri navedbi rezultatov analize sem uporabila neresnična imena otrok, da bi jim zagotovila njihovo anonimnost.

4.1 SPOLNI PRIZORI KOT LOČEVALNI ELEMENTI ODRASLIH IN OTROŠKIH VSEBIN GLEDE NA STAROST

Intervjuvani otroci se s spolno vsebino niso identificirali ali se čutili z njo povezani, še zlasti dečki ne. To so jasno uvrstili k vsebinam za starejše od njih. Za otroke obeh izbranih starosti sta bila glavna ločevalna elementa med otroškimi in odraslimi programi spolnost, žaljivi izrazi in nasilje. Torej, tako mlajši kot starejši intervjuvani otroci ne glede na spol menijo, da je spolnost tisti kriterij, ki loči vsebine za odrasle od vsebin za otroke. Za opis prizorov spolnih dejanj so s težavo našli besede in uporabljali besede, kot so »slačenje«, »lupčkanje«, »objemanje«, »mečkanje« in se pri tem smejali. Neverbalna komunikacija kot npr. zardevanje, pogledi vstran ali dol, je pokazala, da jim je zelo nerodno. Še posebej starejšim fantom.

Tina6: Ko se tepejo.

Tadej7: Pa, ko se nekaj objemajo, pa lupčkajo.

Klemen11: Če se preveč koljejo al pa grdo govorijo.

Pia10: Pa, če je ono na televiziji [smeh]. Ko delajo take stvari.. lupčkajo, pa slačijo pa tak. Pa, če se ful pretepajo.

Večina otrok je vedela, da so določeni programi zanje neprimerni, ker vsebujejo spolnost, nasilje ali žaljivo besedišče. Takšne oddaje so zlasti za starejše otroke imele nekakšen status prepovedanega sadja, saj so jih zelo zanimale, a naj jih ne bi smeli

spremljati. Njihovi odgovori so jasno pokazali, da si želijo gledati spolne prizore na televiziji. Zlasti v skupini štirih fantov sta se dva na nek način hvalila, da sta gledala film *The last king of Scotland* na računalniku od starejšega brata. Vprašala sta me, če sem ga tudi jaz že gledala in sem odgovorila z da. Nato sta začela obujati določene nasilne in spolne prizore iz filma. Druga dva dečka, filma nista gledala. Eden se je celo zgražal nad vsebino.

Gašper11: Kaj pa ono king of scotland? Ste gledali to?

Jaz: Sem gledala.

Niko10: Jooo, to je res blo močno.

Gašper11: Ko so ga obesli za, aaaas, to pa bi bolelo.

Lin10: Keri film je to?

Gašper11: Eh en, ko se malo koljejo, bruder ga ma na računalniku.

Lin10: Eh, blek.

Drugi fant je začel z opisi scene, pri čemer ni natančno opisal kaj se je zgodilo, kot da bi vedel, da je to neprimerna vsebina, ki je naj on ne bi poznal, kaj šele opisoval. Tretji deček je sicer povprašal po filmu, ampak se je potem hitro zgrozil nad vsebino, morda tudi zato, ker sem bila jaz zraven in mi je želel pokazati njegovo »pravilno« stališče in s tem dokaz svoje zrelosti. Ko sem ju vprašala, če so starši vedeli, da gledata film, sta odgovorila z ne. Gledala sta ga na skrivaj, staršev nista niti upala vprašati, ker sta že vnaprej vedela, da ne bi smela, kot sta mi povedala.

Pri nalogi uvrščanja oddaj v skupino za odrasle ali za otroke je veliko oddaj pristalo v obeh skupinah hkrati. Eden izmed pogostih argumentov pri razvrščanju oddaj k otroškim vsebinam je bilo tudi razumevanje vsebin, saj naj manjši otroci dogajanja in dialoga junakov po njihovem mnenju ne bi razumeli. Prav tako bi naj televizija vplivala na mlajše otroke, na njih same pa ne. Po njihovem mnenju, so oni so že prerasli te vplive. Podobno ugotavlja Buckingham (2006), da tudi starejši otroci govorijo o vplivu televizije na otroke, pri tem pa sebe izvzemajo iz dometa tega vpliva.

Mlajši so za oddaje, ki so jih uvrstili v kategorijo za starejše, velikokrat rekli, da je preveč pogovarjanja in premalo akcije. Sklicevali so se tudi na to, da njih to ne zanima, torej ni njihov okus, jim ni všeč. Pri uvrščanju oddaj v kategorije niso imeli tako razvitih argumentov kot starejši. Poljubljanje je bilo na splošno že znak, da so vsebine namenjene odraslim. Čeprav je veliko mlajših otrok gledalo take vsebine, pa naj te vseeno ne bi bile primerne zanje. To so potrdili s tem, da jih sami naj ne bi smeli

gledati, kot je razvidno iz naslednjega primera, kjer se dve dekleti iz mlajše skupine pogovarjata o neprimernih vsebinah.

Lea6: Jaz vseeno gledam to, čeprav je to za vlke.

Gaja7: Jaz tudi, samo ne bi smeli to gledat, ker ni ok.

Lea6: Moja mami tudi to pravi.

Na splošno so se starejši otroci strinjali, da filmi za odrasle ne bi smeli biti na sporedu prezgodaj, to je pred 10 uro zvečer. Mlajši otroci so bili bolj pod nadzorom svojih staršev kot starejši.

4.2 SPOLNI PRIZORI KOT LOČEVALNI ELEMENT MED SPOLOMA

Fantje so pogovor o oddaji ali filmu, ki naj za otroke ne bi bil primeren, večinoma spremljali s smejanjem ali gnusom. Takšne reakcije sta v svoji raziskavi dobili tudi Barrieva in Lurieva (2004, 129), kjer so fantje prav tako povišali glas in smeh ob izgovorjavi kakšnih besed, ki zanje niso bile primerne in dovoljene ter s tem povečali stopnjo razburjenosti v skupini. Vsebine, za katere so čutili, da zanje niso primerne, so s tem jasno označili. Romantične, ljubezenske in spolne scene so fantje uvrščali k »zadevam za punce«. Asociranje spolnih in ljubezenskih vsebin s puncami kaže na jasno diferenciacijo vsebine glede na spol, za katerega naj bi bila ta primerna. Punce so bolj nasilne vsebine uvrščale k fantom, fantje pa romantične in spolne k puncam.

Tina10: Saj jaz tudi gledam včasih *Na kraju zločina*, samo to je tak bolj za fante.

Jaz: Zakaj pa?

Tina10: Pa, ker se skos nekaj tepejo, pa taki prizori so.

Lara11: Ja, samo punce tudi gledajo.

Tina10: Jaz rajši gledam *Midve z mamo* pa ono Kalifornijo včasih s sestro.

Borut10: Ja to je za babe [smeh].

Jaz: Ti pa tega ne gledaš?

Borut10: Ne.

Jaz: Zakaj pa ne?

Borut10: Eh, pa to skos majo neke ljubezenske težave, pa mečkanje. Ni mi. Te rajši gledam *Malcolma*, je bolj smešno.

Mlajši otroci so spolne vsebine bolj kot k puncam uvrščali k vsebinam za odrasle. Pri njih ta diferencialja po spolu še ni bila tako vidna.

Zlasti dekleta so lažje in bolj tekoče govorile o spolnosti na televiziji. V svojih izjavah so skušale razložiti, kar so videle. Z znanji pokazanimi z razumevanjem situacij se želijo izmakniti iz definiranega okolja otroštva, s tem pa sprejemajo standardne konvencije heteroseksualne ženskosti in moškosti (Hey v Kelley in drugi 1999). V mešanih skupinah so bile punce bolj sproščene v pogovoru o spolnih temah, one so bile tiste, ki so jih začele ali razvile. Morda zato, ker imajo dekleta večji dostop do informacij v na primer revijah (McRobbie v Kelley in drugi 1999), saj so te večinoma namenjene dekletom. Vendar lahko po drugi strani trdimo, da imajo fantje z razvojem interneta veliko več možnosti raziskati to področje, kot so to lahko počeli pred na primer desetimi leti. Med odraslimi je govorjenje o spolnosti velikokrat v prid moškim in je lahko žaljivo do žensk. Tukaj je ravno obratno, saj omogoča dekletom kontrolo nad situacijo (Kelley in drugi 1999, 233). Fantje so v mešanih skupinah težje govorili o spolnosti kot punce. Razlagamo pa si lahko tudi, da bi se bolj sprostili, če bi jih namesto mene intervjuval moški.

Kot sem že prej omenila, so fantje o spolnosti govorili predvsem s humorjem in smehom. O spolnosti so se pogovarjali predvsem v povezavi z komično-situacijskimi serijami. Kar nekaj fantov in deklet iz starejših skupin je spremljalo serijo *Malcolm* ali *Scrubs* na programi ORF1. Veliko so se pogovarjali o oddaji *Friends*, ki pa se pri nas, pa tudi na nemških kanalih, ne predvaja več. Tukaj so se fantje osredotočali na »neumno obnašanje« junakov do junakinj, med tem ko so se dekleta osredotočale na to, kateri junaki so jim všeč.

Gasper10: Ka pa se spomnete Friendsov, ko so še bli na Kanalu A? [smeh]

Denis11: Ja, ja ko je Chandler vedno hotu Monico najebat...[smeh v celi skupini]

Jaz: Kako misliš najebat?

Denis11: Ja pa no...pač, nasrat za kaj...

Matej10: Meni pa je bil Ross bol smešn. Je mel bol smešne fore.

Pia10: Jaz sem tudi Frense gledala. So bli tudi smešni.

Tina10: Joj meni je bil Ross tak luškan...

Pia10: Meni tudi ja. Ross je bil najboljši.

Katja11: Pa saj Chandler je bil tudi prijazen.

Pia10: Ja samo Ross je bil lepši.

Z opisovanjem komičnih situacij so fantje preusmerili pozornost s sebe na junaka in se tako izognili morebitnemu posmehovanju vrstnikov. Kot ugotavlja de Blockova (v Kelley in drugi 1999, 235) je serija *Friends* tako popularna med mladimi, ker se junaki in junakinje v njej ne obnašajo tako odraslo. Spolni stereotipi so sicer prisotni, odraslost pa je vendarle obravnavana dokaj nekonvencionalno.

Denis11: Meni je dobro, ker so Friendsi tak smešni, ker tudi take bol žalostne stvari niso pol take, se bol smeješ. Pa niso tak resni vsi.

Matej10: Ja, dobro je, ko se vsi še tak zezajo med seboj. Ross ni tak zatežen, ko moj brat.

Denis11: Ja tvoj bruder je itak vedno taki resni.

V mešanih skupinah so fantje ubrali strategijo šokiranja deklet z različnimi spolnimi izjavami, ki so jih dekleta označila kot neumna in na ta način pokazala distanco do njih in izpostavila svojo razvitost. Druga strategija pri fantih je bila vpitje in spakovanje, ko je tema prešla na to področje. To se je na primer pokazalo med pogovorom o seriji *Midve z mamo*, kjer je ena izmed starejših punc opisovala prizor, ko je glavna junakinja prvič imela spolne odnose s svojim bivšim fantom.

Tina10: Ja prejšnjič ju je mama našla, ko sta... se se ploh nič ni vidlo. Samo ondva sta oba prišla cela čudna ven iz sobe.

Lara11: Jaaa, to sem gledala...kuj strah me je ratalo, ko je Lorelai prišla.

Jaz: Zakaj pa te je postalo strah?

Borut10: Brezveeezeeee...

Tina10: Joj Borut kak si tečen. Ja, ker ju je dobla! [rahlo hihitanje drugega dekleta]

Jaz: Kako misliš dobila?

Lara11: Ja, ne bi smela tega delat...

Borut10: Beeedaa!

Lara11: Pa Borut!!

Fantje se torej niso mogli enakovredno pogovarjati med seboj, še posebej pa ne z dekleti o temi spolnost. Dekleta so jim vedno pokazala, da so one bolj zrele, saj lahko o tem mirno govorijo.

4.3 GLEDANJE SPOLNOSTI KOT POKAZATELJ ZRELOSTI

Gledanje odraslih vsebin je za otroke pomenilo simboličen vstop v svet odraslih, zato so mnogi svoje starše poskušali prepričati, da lahko bedijo bolj dolgo in gledajo odrasle vsebine. To je bolje uspevalo tistim, ki so imeli starejšo sestro ali brata. Tisti z manjšimi brati ali sestrami, so se morali bolj pogosto pogajati.

Tina10: Meni mama ne pusti več gledat filmov zvečer, te pa jih pol drugič.

Jaz: Zakaj pa ne?

Tina10: Ker hoče pol moja sestra zraven gledat.

Jaz: Je starejša ali mlajša?

Tina10: Mlajša.

Pia10: Jaz pa lahko včasih gledam, ker jih [ime sestre] tudi, pa lahko ona mamu prepriča...[smeh]

Dekleta, ki imajo starejšo sestro, in dečki, ki imajo starejšega brata, z njimi spremljajo medijske vsebine. Zato je kar nekaj otrok, ne glede na starostno skupino, spremljalo oddaje za najstnike ali mladostnike kot so *O.C. Kalifornija*, *Na kraju zločina*, *Veronica Mars*, *Midve z mamu in druge*. Primer iz pogovora s tremi puncami iz starejše starostne skupine kaže, da starši tega večinoma ne odobravajo in da otroci velikokrat kaj gledajo na skrivaj ali pri prijateljih.

Pia10: Jaz pa gledam tudi Veronico Mars. Je svetovna.

Jaz: Imajo starši kaj proti, da jo gledaš?

Pia10: Ne, ker jo gledam s sestro. Te pa je ona 4 leta starejša, pa ji pustijo, pol pa še jaz gledam. Samo mama včasih tečnari, pa jo pol [ime sestre] prepriča, pol pa da mir. Samo mi včasih [ime sestre] tudi ne pusti, da zraven gledam.

Tina10: Eh jaz je pa ne morem gledat, pol mi jo pa bruder včasih dol potegne z neta, pa jo pol v sobi gledam. Samo pol morem hitro premaknit, če mama not pride [smeh].

Katja11: Jaaa, sploh, ko se kdo lupčka...[smeh]

Starejši otroci so izbirali žanre, ki so raziskovali zasebnost in se na splošno identificirali kot najstniki. Mlajši otroci so o sebi govorili kot o bolj zrelih, kot so njihovi vrstniki, vendar se niso priključevali starejšim starostnim skupinam. O tem pričata naslednja dva primera. Prvi primer je pogovor med dvema puncama in fantom iz starejše starostne skupine, ki kaže razmišljanje enega izmed fantov o skupini, ki lahko gleda te vsebine in je kot on. Drugi primer prikazuje pogovor med dvema dekletoma in

tremi fanti iz mlajše starostne skupine, kjer dekleti sebe izvzemata iz svoje starostne skupine, za katero mislita, da ni dovolj odrasla za gledanje takih vsebin. Gledanje in govorjenje o spolnih prizorih omogoča vzpostavljanje razlik med otroki, tj. omogoča sredstvo za lastno opredelitev v odnosu do drugih glede na stopnjo zrelosti.

Jaz: Spremlja kdo od vas Na kraju zločina?

Borut10: Ja, jaz ga gledam včasih, ko mojih ni doma.

Pia10: Jaz tudi včasih.

Jaz: Komu pa mislite, da je namenjena serija?

Borut10: Starejšim. Pa za take, ko so, ko jaz, je to tudi ok, po moje.

Pia10: Ja, se se ve za kaj se gre.

Jaz: Kaj vam je pa zanimivo na seriji?

Pia10: Ker so tak različne osebe vedno not, pa kaže kak živijo. Pa kažejo kak se stvari res lahko zgodijo.

Borut10: Pa eni so vedno hudobni not, samo so pa vedno tudi dobri. Oni, ko vedno igrajo not.

Tina6: Jaz poznam bolj ono, ko je Rory s svojo mamo.

Jaz: Misliš *Midve z mamo*?

Tina6: Ja, to ja! Samo to ni za otroke, ampak jo jaz vseeno gledam.

Kaja7: Jaz tudi vem kaka je, pa kaj delajo! Samo mami pravi, da ne bi smela tega gledat, pa mi ne pusti.

Jaz: Zakaj pa ne?

Kaja7: Ker to ni za otroke, ker ne razumejo, samo jaz vseeno vem.

Tadej7: Ja pa, ker se ful objemajo nekaj, pa...[smeh]

Miha6: Ja tak, ko v enem drugem, ko moja sestra skos gleda. Fuj. To je za vlke.

4.4 SAMOCENZURIRANJE OTROK

Otroci so že med pogovorom cenzurirali sami sebe s tem, ko določenih besed niso omenili ali kakšnih situacij opisali bolj podrobno. O tem priča naslednji primer, kjer se dve dekleti iz mlajše skupine pogovarjata o enem filmu, ki sta ga gledali zvečer in je vseboval prizore ljubljenja, ki jih pri opisu najprej sploh ne omenita.

P1: Ona je mela take lepe kraužlaste lase. Pa tako špangico je mela not, pa vlko obleko.

P2: Tako široko, ko so meli včasih.

P1: Pa tako belo okrašeno omaro je mela, z zlatom.

P2: Pa oni fant je bil pol tam, ko pa je mel črne lase. Dolge ful.

P1: Ja, potem pa je mačeha noter prišla, pa sta se ful hitro začela oblačit [rahlo hihitanje]

J: Zakaj pa sta se začela oblačiti?

P1: Ja, ker sta tak plezala en po drugemu [smeh], pa se lupčkala pa tak.

Nekateri so izrazili nestrinjanje s takšnimi oddajami ali serijami, češ da niso primerne za otroke, same sebe so iz tega termina izvzeli. Ob vprašanju zakaj tako menijo, so navajali spolne vsebine, grdo izrazoslovje ali nasilje. Nekateri otroci pa so poskušali dokazati zakaj so nekatere serije ali žanri zanje primerni. To se je zlasti dogajalo pri komično-situacijskih serijah in risankah za starejše. To nakazuje naslednji primer dveh starejših fantov, ki zagovarjata kominčo-situacijsko serijo Scrubs in risanko Simpsonovi kot primerno za otroke.

F1: Friendsi bi ziher lahko bli za vse, pa Scrubsi tudi. Se pa vse razumeš, o čem se gre.

F2: Jaz ne vem zakaj pri Simpsonovih vsi tak gnjavijo, ko to gledaš...

Zlasti otroci iz mlajše skupine so izvajali močno samocenzuro, saj o spolnih vsebinah skoraj niso govorili. Velikokrat so kot razlog navedli prepoved staršev ali pa, da je spolnost kot taka neprimerna za otroke. Razlik med spoloma ni bilo, tako punce kot dekleta niso neposredno poimenovali spolnih vsebin, so pa fantje pri tej temi težje ostali resni kot dekleta.

5 DISKUSIJA IN SKLEP

V tej nalogi sem se osredotočila na to, kako otroci sami dojemajo spolnost, ki jo srečajo na televiziji in ne kaj bi o tej temi morali ali smeli vedeti. Zanimalo me je kako uporabljajo znanje, ki ga pridobijo z gledanjem televizije, kako se odzovejo na različne reprezentacije spolnosti na televiziji in kaj je po njihovem mnenju primerno, da oni sami in otroci nasploh vedo ter gledajo. Ugotavljala sem kako se ta informiranost kaže v skupinskih debatah in spoznala, da vpliva na oblikovanje otrokove identitete.

Pogovori med otroci in menoj niso pokazali kaj se zares dogaja v otroških glavah, so pa nakazali načine kako otroci diskurzivno definirajo svoje identitete v takšnih pogovorih. Gledanje spolnih vsebin in poročanje o njih na nek način služi kot pokazatelj zrelosti. Starejši otroci so z gledanjem takšnih vsebin želeli pokazati svojo zrelost, pa tudi pridobljene svoboščine, ki jih zmožnost gledanja teh vsebin prinaša s seboj. Lahko bi rekli, da izvzemanje sebe iz neke s starostjo omejene množice nakazuje na gledanje sebe kot zrele osebe, kot je ugotavljal tudi Buckingham (2006). Tako so otroci želeli dokazati, da so zreli, s tem ko so se uvrščali k starejšim skupinam. Od stopnje zrelosti je namreč odvisno v katero razvojno skupino si uvrščen. Te razvojne skupine so določene s starostjo, saj je zrelost težko definirana in določljiva. Otroci to razumejo in zrelost povezujejo z odraslostjo. S tem, ko so se pogovarjali na zrel način in pokazali zrelo razmišljanje, so želeli pokazati pripadnost zrelejši skupini na primer najstnikom. Po drugi strani mlajši otroci niso želeli biti zaznani kot del te odraslosti in se z njo niso želeli identificirati, čeprav so morda želeli imeti več svobode pri gledanju televizijskih vsebin. Zanje so prizori poljubljanja bili grdi ali celo nagnusni.

Spolne ali romantične prizore so otroci imeli kot jasen ločevalni element med otroštvom in odraslostjo. Vsi otroci so kot glavne ločevalne elemente označili spolnost, žaljive izraze in nasilje kot je ugotovil tudi Kelly s sodelavci (1999). Tako so pri tem fantje romantične in spolne vsebine uvrščali k vsebinam za punce, te pa so nasilne vsebine uvrščale k fantom. Čeprav so punce še vedno večinoma sprejemale vse vsebine. Mlajši otroci so spolne vsebine uvrščali k vsebinam za odrasle, pri njih diferenciacija po spolu še ni bila tako vidna. Punce so bile v pogovoru o spolnih temah bolj sproščene, fantje pa so o spolnosti govorili s pridihom humorja.

Vsi otroci, še posebej pa starejši, so zavzeli določeno mnenje o cenzuri. Ta je bila namenjena drugim ljudem, ne pa njim samim, čeprav so morda ustrezali pogojem, s katerimi so definirali osebe, ki naj bi jih ta cenzura zadevala. Definirali so jih zlasti s

starostjo, kar lahko zasledimo tudi pri cenzuri, ki jo izvajajo odrasli. Otroci so tako same sebe predstavili kot zrele in imune na domnevne vplive televizije, ki pa so zadevali le mlajše od njih. S tem so zrcalili logiko odraslih, ki določena znanja povezujejo s starostjo osebe. V tem primeru je tudi spol igral pomembno vlogo, saj so bila starejša dekleta bolj osveščena o tej tematiki in bila na splošno bolj pripravljena pogovarjati o njej, med tem ko so bili fantje bolj neresni ali sramežljivi.

Pri mlajših otrocih imajo veliko vlogo pri spremljanju vsebin še vedno starši. Veliko otrok je povedalo, da jim starši posnamejo risanke ali pa jih pridobijo iz interneta. S tem lahko starši močno vplivajo na otroke in jim s tem postrežejo risanke, ki jih oni odobravajo, otrokom pa onemogočijo, da bi na televiziji naleteli na vsebine za odrasle. Če je internetna tehnologija pri mlajših otrocih prednost, pa pri starejših otrocih za starše pomeni oviro. Tako ne morejo nadzorovati katere televizijske vsebine spremlja njihov otrok na računalniku, ki ga ima večina otrok že v svoji sobi. Na ta problem je opozoril tudi Meyrovitz (1989).

Večina intervjuvanih otrok je vedno trdila, da razumejo vsebine, ki jih gledajo. Čeprav jih morda niso razumeli do potankosti, pa vseeno niso bili zgolj prisotni v situaciji, kot pravi Meyrowitz (1986, 242), ampak so se jo tudi učili razumevati. Otroci so tako hitreje pokazali neko stopnjo zrelosti, ki naj je še ne bi imeli. Meyrowitz (1986, 250) prav tako trdi, da je vloga tradicionalna vloga starša prizadeta, ker otroci v oddajah vidijo obnašanje staršev, ko otroci niso prisotni. Noben od otrok ni televizijske vsebine povezal z razmerji v družini. Otroci tako vzorcev likov iz televizije niso prenašali na osebe v njihovem življenju. Res pa je, da otroci vedno bolj vstopajo v svet odraslih, saj pridobivajo znanja, ki jih tja uvrščajo vedno hitreje. Kljub temu pa rezultati ne kažejo na preveliko homogenizacijo otrok in odraslih. Res je, da so otroci med pogovorom z menoj bili bolj odrasli in so se želeli pokazati v zreli luči. Med opazovanjem brez udeležbe pa sem klub temu ugotovila, da so se otroci v glavnem med seboj obnašali svojim letom primerno in se vedenjsko niso približevali odraslim osebam.

Ključni motiv te študije je bil poskus zapolnitve raziskovalne vrzeli, saj je tematika razumevanja spolne vsebine prikazane na televiziji pomanjkljivo obravnavana. Sploh pa ni nobene takšne raziskave, ki bi se nanašala na slovensko populacijo otrok. Edini mednarodni znanstveni članek, ki na tak način obravnava odnos med otroci, spolno informiranostjo in televizijo, je izšel leta 1999 izpod peres Petra Kelleya, Davida Buckinghama in Hannah Davies. Avtorji so prišli do podobnih ugotovitev kot so moje, vendar so spregledali pomemben dejavnik zrelosti, ki vpliva na otroka, da se ta obnaša

na določen način. Razlog v pomanjkljivem raziskovanju odnosa spolnost v medijih in otroci lahko iščemo v še vedno izrazito negativni predstavi odraslih do tega odnosa v smislu: otroci ne bi smeli spremljati spolnosti v medijih, zato tega ne bomo preučevali (Buckingham 2006).

6 LITERATURA

- Buckingham, David. 2006. *After the death of childhood: growing up in the age of electronic media*. Cambridge: Polity Press.
- Buckingham, David, Hannah Davies, Ken Jones in Peter Kelley. 1999. *Children's television in Britain*. London: British film institute publishing.
- Davies, Hannah, David Buckingham in Peter Kelley. 2000. In the worst possible taste: children, television and cultural value. *European Journal of Cultural Studies* 3 (1): 5–25.
- Deacon, David, Michael Pickering, Peter Golding in Graham Murdock. 1999. *Researching Communications: A Practical guide to methods in Media and cultural analysis*. London: Arnold.
- Greig, Anne in Jayne Taylor. 1999. *Doing Research with Children*. London: Sage.
- Gunter, Barrie in Jill MacAleer. 1997. *Children and television*. London: Routledge.
- Kelley, Peter, David Buckingham in Hannah Davies. 1999. Talking Dirty: Children, Sexual Knowledge and Television. *Childhood* 6 (2): 221–242.
- Lamish, Dafnah. 2007. *Children and television: A global perspective*. Oxford: Blackwell Pub.
- Meyrowitz, Joshua. 1986. *No sense of place*. New York: Oxford university press.
- Milovanovič, Tanja. 2005. Spolna vloga in otrokovo zaznavanje ter presojanje različnih tipov televizijskih oglasov za otroke. *Psihološka obzorja* 14 (3): 125–140.
- Mesec, Blaž. 1998. *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

- Rosengren, Karl Erik in Sven Windahl. 1989. *Media matter : TV use in childhood and Adolescence*. Norwood : Ablex.
- Schneider, Cy in Fred Silverman. 1989. *Children's television*. Lincolnwood: NTC Business Books.
- Simpson, Brian. 2004. *Children and Television*. New York: Continuum international publishing gorup.
- Thorne, Barrie in Zella Luria. 2004. Sexuality and gender in children's daily worlds V *Sexualities: identities, behaviors, and society*, ur. Michael S Kimmel in Rebecca F. Plante, 127–141. New York: Oxford University Press.